

Asia: VN/20209/2021

Selvitys järjestöjen varainhankinnan avustamisesta ja tukemisesta valtionavustustoiminnassa

Lausunnonantajan taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Muu

Selvitys ja sen teemat

1. Mitä mieltä olet järjestöjen varainhankinnan tilasta ja tulevaisuudesta? Asiaa tarkastellaan selvityksen toisessa luvussa.

Tieteellisten seurain valtuuskunta ei harjoita aktiivista varainhankintaa. Valtuuskunnan toiminta keskittyy sille laissa määriteltyihin tehtäviin tieteen vapaaehtois- ja kansalaistoiminnan edistämiseen, johon se saa vuosittain valtionavustusta sekä hoitaa opetus- ja kulttuuriministeriön delegointipäätöksellä tiedeyhteisölle hakemuksesta myönnettäviä erityisavustuksia tieteelliseen julkaisutoimintaan ja konferenssien järjestämiseen. Lisäksi valtuuskunta hoitaa yleisavustuksella sille ministeriön osoittamia koko kansalliselle korkeakoulu- ja tiedeyhteisölle tarkoitettuja kehittämis- ja palvelutehtäviä. Valtuuskunnan jäsenistölle, jotka ovat itsenäisiä yhdistyksiä tai säätiöitä, varainhankinta voisi mahdollistaa taloudellista vakautta ja pitkäjänteisemmän toiminnan suunnittelua. Suuri osa jäsenistöstä toimii täysin vapaaehtois pohjalta, usein ainoana tulolähteenään jäsenmaksut ja julkaisumyynti, joilla ne kattavat edelleen jaettaviin erityisavustuksiin liittyvät omavastuuosuudet. Koska suurin osa tieteellisistä seuroista toimii vapaaehtois pohjalta eikä niiden toiminta ole ammattimaista kuin yksittäisissä poikkeustapauksissa, varainhankinta edellyttäisi siihen kohdistettuja resursseja ja vahvaa osaamista. Molemmat puuttuvat.

2. Mitä havaintoja sinulla on järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä ja niitä koskevasta sääntelystä? Asiaa tarkastellaan selvityksen neljännessä luvussa.

Valtionavustustoimintaa koskeva hyvän taloudenhoidon vaatimus on vähintäänkin jossakin määrin ristiriidassa sen kanssa, että valtuuskunnan kaltaisen yli 120 vuotta toimineen organisaation rahoitus ja talous perustuu vuosittain haettavaan harkinnanvaraiseen avustukseen, jolloin pienetkin muutokset toiminta- ja taloussuunnitelman toimeenpanossa, esim. itsestä riippumattomat aikataulumuutokset, yhteistyökumppaneiden toimintaongelmat tai hankintojen viivästyminen, hidastavat toimintaa ja voivat vaikeuttaa tai estää myönnetyn avustuksen käyttöä alkuperäisen

suunnitelman mukaisesti. Tästä voi syntyä vaikutelma, että talouden suunnittelu, toimeenpano ja seuranta eivät toimi, josta taas seuraa se, että rahoituksen myöntäjä arvioi, että avustuksen saajalle on myönnetty liikaa rahaa. Käyttöaikojen tai -kohteiden muutospyynnöt aiheuttavat ylimääräistä hallinnollista työtä eivätkä ole ainakaan seurannan ja raportoinnin kannalta nykyisellä mallilla kustannustehokas ja järkevä ratkaisu. Pienet organisaatiot ovat myös hyvin herkkiä, koska niissä yksittäiset ihmiset hoitavat isoja asiakokonaisuuksia, ja yhdenkin poistuminen ns. ruodusta voi aiheuttaa esimerkiksi puutteita raportoinnissa, joka pahimmassa tapauksessa määrittää avustuksen väärinkäytöksi. Valtuuskunnan kaltainen toimija, jonka hoitamia tehtäviä ei hoida kukaan muu, hoitaa tehtävät rahoituskohteiden sisällöt ja toiminnan hyvin tuntien ja erittäin kustannustehokkaasti, kun katsotaan esimerkiksi käsiteltävien hakemusten määrää ja niihin käytettyjä henkilötyökuukausia. Valtuuskunta joutuu myös vastaamaan omilla tuotoillaan avustuksen palauttamisesta ministeriölle tilanteissa, joissa avustuksen käyttäjä toimii säädösten ja ohjeiden vastaisesti ja kieltäytyy palauttamasta saamaansa avustusta.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöjä koskeva perustelu vähäisistä mahdollisuuksista hankkia omavastuuosuuden edellyttämää rahoitusta ja siten täysimääräiselle valtionavustukselle koskee yhtä lailla tieteellisiä seuroja, jotka toimivat pääsääntöisesti vapaaehtois pohjalta ja joista etenkin tieteellistä julkaisutoimintaa harjoittavat tarvitsevat valtion tukea julkaisutoimintaansa, joka koskee yli puolta kotimaisista vertaisarvioidusta tieteellisistä kausijulkaisuista ja joka on oleellinen osa yliopistojen rahoitusmallia. Silti tieteellisiltä seuroilta ja valtuuskunnalta edellytetään omarahoitusosuutta.

3. Mitä asioita järjestöjen varainhankinnan avustamisessa ja tukemisessa sekä valtionavustusten myöntämisessä on otettava huomioon? Asiaa tarkastellaan selvityksen viidennessä luvussa.

Varainhankinnan avustamiselle on hyvät perusteet silloin, kun varainhankinnalla pystyttäisiin vahvistamaan toiminnan tavoitteellisuutta, pitkäjänteisyyttä ja systemaattisuutta mutta myös valmiutta sekä tunnistaa muutostarpeet ja reagoida niihin nopeasti. Varainhankinnan kohteena oleva toiminta tulee olla linjassa järjestön perustehtävien ja niiden kehittämisen kanssa. Arvioinnissa tulee huomioida sekä toiminnan aikaisemmat tulokset että tavoitteet ja niiden konkretisointi. Tämä koskee myös yleisemmin valtionavustusten myöntämistä.

4. Minkälaisia vaikutuksia arvioit käsiteltävillä keinoilla olevan? Asiaa tarkastellaan selvityksen kuudennessa luvussa.

Hyväksyttävät kustannukset tulisi määritellä yhdenmukaisella tavalla kuluissa, jotka eivät johdu toiminnan sisällöistä tai toimialasta: esimerkiksi palkkakustannusten katon tulee olla käytössä kaikilla avustuksen myöntäjillä tai ei ollenkaan. Nykyinen palkkakustannusten katto aiheuttaa jatkuvaa närää etenkin tehtävissä, joissa edellytetään tohtorin tutkintoa ja vankkaa kokemusta alan asiantuntijatehtävistä.

Vaatus omavastuuosuudesta on perusteltu, jos valtionapuviranomainen perustelee avustuksen saajalle syyt omavastuuosuuteen ja arvioinnissa katsotaan toiminnan laajuutta, laatua ja vaikuttavuutta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön nykyinen käytäntö bruttokustannusten rahoittamisesta on hyvä, se antaa avustuksen saajalle liikkumatilaa taseen kautta.

Varallisuus arviointiperusteena on perusteltu, kuitenkin niin, että arviointikriteereillä ei puututa sellaiseen varallisuuteen, jota järjestö ei käytä omaan toimintaansa ja / tai johon liittyvät säädökset (esim. testamenttivarat) rajaavat selkeästi ko. varallisuuden käytön johonkin tiettyyn kohteeseen.

Tappiotakuu on myös perusteltu, mutta sille pitää olla jotkin rajat, loputtomiin varainhankinta ei voi olla tappiollista. Samoin varainhankinnan kustannusten avustuskelpoisuus tiettyyn rajaan asti on perusteltu, edellyttäen, että tappiotakuun kriteerit huomioidaan samalla.

Vapaaehtoistoiminnan huomioiminen olisi erittäin tärkeää etenkin edelleen välitettävien avustusten osalta / julkaisu-toiminta, jossa selvästi osoitettavaa vapaaehtoistoimintaa ja jossa ei ole kyse asiantuntijatyön korvaamisesta vaan että asiantuntijat tekevät työtä korvauksetta.

5. Miten järjestöjen autonomiaa pitäisi turvata ja kuinka järjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi varmistaa valtionavustustoiminnassa? Asiaa tarkastellaan selvityksen liitteessä.

Kansalaisyhteiskunta on vakaan demokraattisen yhteiskunnan peruselementti. Tieteen autonomia ja tiedettä edistävien toimijoiden autonomia takaa sen, että ihmiset saavat luotettavia vastauksia tiedon haluunsa ja tarpeeseensa. Valtiovallan ja poliitikkojen tehtävänä on oman toimintansa avoimuuden ja läpinäkyvyyden vahvistamiseksi edistää monimuotoista ja vapaata toimintaa, kuitenkin puuttumatta organisaatioiden sisäiseen toimintaan tai sen yksityiskohtiin. Autonomia takaa luottamuksen yhteiskunnan toimivuuteen ja hyvään päätöksentekoon. Tiedepoliittisten tavoitteiden asettamisessa ja toteutumisen seurannassa tarvitaan rahoittajien ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välistä vuorovaikutusta, jotta tavoitteiden asettaminen perustuu tunnustettuihin ja perusteluihin ilmiöihin, tutkittuun tietoon ja toiminnan vaikuttavuuteen sekä sen arviointiin.

Valtuuskunnan jäsenistön koostuminen vapaaehtoistoimintaan perustuvista tieteellisistä seuroista ja säätiöistä takaa sekä valtuuskunnan että sen jäsenistön vahvan kytköksen kansalaisyhteiskuntaan ja korkeakoulu- ja tiedeyhteisöön ja edistää kummankin itsenäistä toimintaa. Valtuuskunnan toiminta perustuu lakiin, mikä takaa sen toiminnan autonomian ja edellyttää, että valtio huolehtii valtuuskunnan toimintaedellytyksistä. Tieteellisten seurojen toiminnan tukeminen ja kehittäminen edellyttää valtuuskunnalta ammattimaista toimintaa, mutta sen perustana on vapaaehtoisista tieteen ammattilaisista ja harrastajista muodostuva jäsenistö ja sen valitsevat toimielimet, jotka tekevät toimintaa koskevat linjaukset ja päätökset.

Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Anna yleistä palautetta selvityksestä tai kommentoi järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämistä ja yhdenmukaistamista.

-

Ryynänen-Karjalainen Lea
Tieteellisten seurain valtuuskunta